

№ 12-06.513-1
15.12. 1997 г.

ул. "Дондуков" № 2, София 1000
тел. 800 955 и 819 011
факс 819 177

До
Г-н Петър Стоянов
Президент на Република България
- Г-н Иван Костов
Министър-председател
- Г-н В. Методиев - МОН

ИНФОРМАЦИЯ

от проф. д-р Вера Мутафчиева, председател на Агенцията за българите в чужбина при
Министерския съвет

Относно: дейността на Агенцията за българите в чужбина през 1997 г.

I. УВОДНИ БЕЛЕЖКИ

Настъпилите сериозни политически, социални и икономически промени през изминалата 1997 година наложиха очертаването на някои основни идеи и създадоха предпоставки за осъществяването на нова държавна политика спрямо нашите сънародници в чужбина. Националните интереси на България повеляват изработването на единна и трайна стратегия към диаспората:

- усъвършенстване на нормативната уредба;
- активизиране и подобряване на информационната и координационната дейност;
- разширяване на географията на контактите с българските общности;
- възстановяване, макар и бавно на доверието на нашите сънародници към родината, и нейните институции.

Българите в чужбина, независимо от превратностите, от асимилационните процеси (естествени и наложени) са устойчиви и до известна степен организирани общности с изразено и запазено национално и културно самосъзнание, и представляват неразделна част от българската нация.

Създадени в резултат на различни причини и обстоятелства, отделните български общности се развиват в разнообразни политически, географски, икономически, културни, религиозни, етнически и други условия. Това предопределя до голяма степен специфичното състояние и проблемите, пред които са изправени сега нашите сънародници по света.

II. ПРОБЛЕМИ НА БЪЛГАРСКАТА ДИАСПОРА

В някои държави има проблеми за пълноценната национална изява на нашите общности. Макар и конституционно прокламирани, техните прояви не винаги се осигуряват на практика – не се допуска в достатъчна степен изучаването на български език, ограничават се културни и религиозни изяви, целенасочено се стагнира икономическото им

развитие, налагат им се административни, митнически, финансови и други пречки и забрани, чрез преднамерено административно деление се създават възможности за промяна на етническия баланс в райони с компактно българско население (Западните покрайнини на СР Югославия). Към тези проблеми е и недопускането на двойно гражданство наред с гражданството в страната, в която живеят. Това обстоятелство принуждава нашите сънародници да се отказват от българското си гражданство, за да придобият или поддържат съответното местно гражданство. В противен случай те търпят граждански, имуществени, икономически, визови и други ограничения (Украйна, Молдова, Чехия, Словакия).

В друга ситуация са българите, живеещи в развитите страни от Европа, Америка и Австралия. Като цяло те са сравнително добре интегрирани в обществото, благодарение на своето високо образователно равнище и професионална квалификация. Съществуват немалко групи и лица с изяви възможности в политическата, културната, научната и стопанската сфера в страните, където живеят. Като последица от трудния преход от тоталитаризъм към демократично общество е и нововъзникналия проблем – новата емиграция. Крайно наложително е тези млади хора (специалисти, учени, творци) да бъдат търсени, да се установи и поддържа връзка с тях, да се създават възможности и условия за тяхното евентуално завръщане, когато у нас настъпи по-добра икономическа ситуация.

Емиграционните процеси не са едностранни. Успоредно с тях протича и обратен процес на реемиграция (или трайно завръщане), който засега е с минимални размери. Това са лица от български произход, предимно от гържавите от ОНД (Казахстан, Таджикистан, Украйна, Крим, Молдова). Нашите сънародници не са и не бива да бъдат настойчиво и активно агитирани (както това правят разни неправителствени формирания и лица) към преселване в страната ни, България няма такава политика. Но независимо от това тези, които по принуда или по вътрешна необходимост – родова, духовна – искат да се завърнат и се завръщат, следва да бъдат приютени. Това се осъществява и досега, но такъв важен социален проблем се нуждае от цялостна нормативна уредба.

III, ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ДРУГИ ВЕДОМСТВА И ОРГАНИЗАЦИИ

Работата с българите в чужбина не е по силите, нито в компетенциите само на едно ведомство. В изпълнение на своите функции и задачи, определени съгласно статута ѝ, Агенцията осъществява взаимодействие и съгласуване с различни гържавни органи, институции и обществени структури:

1. С Министерството на външните работи:

- размяна на информация за състоянието и проблемите на българските общности по света (Руската федерация, Украйна, Молдова, Турция, Румъния, СР Югославия, Чехия, Словакия, САЩ, Канада, Аржентина);

- участие в конференции, кръгли маси и други прояви, организирани от двете институции;

- обмяна на становища, предложения, препоръки по актуални въпроси, свързани с политиката на България към нашите общности в чужбина, за защитата на тяхната национална и културна самобитност и човешки права;

- осъществяване на преки контакти и набелязване на мерки за съгласувани действия по проблемите на българските общности с новоназначени български посланици и консули в чужбина (ООН, СР Югославия, Румъния, Чехия, Аржентина, Австралия);

– осигуряване на абонамент за периодични български издания (вестници и списания) на стойност над 1 милион лева за културния център на българите в Цариброд, Западните покрайнини;

– предложения до Националната комисия на ЮНЕСКО за включването в документите на 29-та генерална конференция на ЮНЕСКО през 1998 г., организиране на фолклорни фестивали на българските общности в СР Югославия, Румъния, Украйна, Молдова, подкрепа за изработване на каталог на паметниците на българската култура извън България, финансово и институционално подпомагане изграждането на културни центрове и книжарници на българските общности в Албания, Македония, СР Югославия, Турция, организиране на кръгла маса в София на тема “Националните етнически и културни общности в Централна и Източна Европа – мост за международно сътрудничество” по проекта “Духовна конвергенция и межкултурен диалог” – “Балканският път” – за развитието на междурелигиозния и межкултурен диалог в регион, където се пресичат християнски и ислямски цивилизации.

2. С министерството на образованието и науката

– съвместна инициатива и конкретно предложение прието от Министерството на вътрешните работи за изменение и допълнение на Тарифа № 4 за намаление и въвеждане на поносими такси по Закона за държавните такси, засягащи студентите от български произход от чужбина, които учат в наши висши училища;

– съдействие при решаване образователни проблеми на наши сънародници от чужбина.

3. С Министерството на културата

– изразено становище и подкрепа на концепцията за българските културни институти в чужбина, за новата международна културна политика и съгласуване действията на двете институции за приобщаване на българите от чужбина към родината;

– предложение за откриване на български културни институти в Букурещ, Киев, Кишинев.

4. С министерството на правосъдието и правната евроинтеграция

– предложение, възприето от ръководството на Министерството на правосъдието и правната евроинтеграция за въвеждането на приемливи такси в Тарифа № 1 към Закона за държавните такси, събирани от съдилищата, от прокуратурата и от МППЕ, свързани с придобиване и възстановяване на българско гражданство, както и за нотариална заверка на покана-декларация за частно посещение на българи от чужбина;

– участие на представител на Агенцията за българите в чужбина в Комисията по българското гражданство.

5. С бившето Министерство на териториалното развитие и строителството

– разработен съвместен проект за Основни положения и програма за действия и каталог за възможности за заселване, свързани с реемиграцията (трайно завръщане) на лица от българска народност в България.

6. С Националния дарителски фонд “13 Века България”

– Агенцията за българите в чужбина предложи и срещна подкрепата на служебното правителство в протичащата ревизия на НДФ “13 Века България” да бъде включен и въпросът за местонахождението и обема на даренията за Дома на българите живеещи в чужбина “Родна стряха”. Ревизията разкри къде и какви са даренията за строежа суми. Сега с тези около 800 000 \$ и с активното участие на ръководството фондът ще построи и

обзаведе хотелска част на 2 етажа, с капацитет 42 легла, ресторант, офиси и клубни помещения, които ще се ползват от наши сънародници в чужбина. Така този десетилетен проблем ще получи своето окончателно решение до края на следващата 1998 година;

– По наша молба Националният дарителски фонд “13 Века България” оказва активно съдействие с литература и хуманитарна помощ за българската диаспора.

7. С Фондация “Международен център по проблемите на малцинствата и межкултурните взаимодействия” и по-специално от нейния фонд бяха осигурени 5 милиона лева за тетрадки, моливи, флумастери и други учебни пособия за българите в Албания в рамките на благотворителната акция “Голо бърго” под патронажа на Президента на Републиката.

8. Съвместно с Националната галерия за чуждестранно изкуство и със Словакия културен институт в София бе уредена изложба на българския скулптор от Братислава Емил Венков.

9. Със Сдружението на българските писатели.

По предложение на ръководството на Агенцията за българите в чужбина Сдружението взе решение, удостои и връчи първата си награда за български писател от чужбина на поета от Босилеград, Западните покрайнини Иван Николов, който е и секретар на Демократичния съюз на българите в Югославия.

10. С Българската православна църква .

По предложение на председателя на Демократичния съюз на българите в Югославия г-р Марко Шукарев и с активното съдействие на АБЧ в духовната семинария “Св. Иван Рилски” бяха приети за студенти двама младежи от Цариброд, които надяваме се, ще служат на български език в царибродската енория след няколко години.

III. ПО-ВАЖНИ ПРОЯВИ

По инициатива и при координиращата роля на Агенцията за българите в чужбина бяха осъществени следните по-важни инициативи:

1. По случай 11 май – гена на Св. Св. Кирил и Методий бе организирана **кръгла маса на тема “Кирилицата в ИНТЕРНЕТ”** В нея участваха известни наши учени, българисти, информатици, общественици, журналисти. Целта бе да се изясни обемът на присъствието на българската кирилица в ИНТЕРНЕТ, тъй като тази информационна система е ново световно културно пространство, в което България, нейната култура и цивилизация, основана на Кирилометодиевата писменост, следва да има пълноценно присъствие. Така се постига не само една модерна комуникационна връзка с българските общности по света, но и се работи активно за изграждането на позитивен образ на България в най-модерната интелектуална среда по света. Специално внимание по време на дискусиата бе обърнато и на връзките с нашата млада емиграция в академичните среди на развитите страни от Европа, Америка и Австралия. Това ще съдейства за установяване и засилване на контактите с тях, за тяхното, макар и задочно присъствие, за духовното им приобщаване към родината.

2. Тържествена сесия, посветена на Българското академично гружество “Д-р Петър Берон” – Мюнхен и седми колоквиум “Абагар”, организиран от АБЧ съвместно с фондация “Абагар” и Столичната библиотека. Целта бе да се отпразне заслуженото и да

станат известни гуховните постижения на една, останала неизвестна за нашата общественост интелектуална общност, тъй като малцината българи, които са знаели за нея или вече са покойници, или от десетилетия са в чужбина. Създадено през 1965 г. от Христо Огнянов, проф. Георги Шишков, Стефан Попов, проф. Тодор Цочев, Христо Попов и Драгомир Цонев. Дружеството популяризира името на България, подчертава културните ѝ връзки с демократичните гържави, представя българската култура, българския национален гух в една неизопачена под влияние на идеологически съображения светлина. В него през различни периоди са участвали най-именитите ни български гейци в емиграция. Докладите и научните съобщения осветлиха редица въпроси, свързани с дейността на този своеобразен център на европейската научна мисъл.

3. Кръгла маса “Българите в странство и икономическият живот в България”.

На нея бяха обсъдени проблемите за по-активното включване на българите от чужбина в деловия живот на страната, възможностите за обогатяване на механизмите за участието им, преодоляването на затрудненията. Участваха и се изказаха Иван Станчов (Англия), Костагинка Петрова-Нилсен (Германия), Иванка Илиева-Прюне (Франция), Райна Камерон (Германия), Александър Костадинов (Финландия), Васка Ралишова (Чехия), Ружка Николова (Аржентина). От българска страна участваха експерти от администрацията на Президента, Министерството на външните работи, Министерството на правосъдието и правната евроинтеграция, Агенцията за чуждестранни инвестиции, Българската стопанска камара и други.

4. В Столичната библиотека при голям интерес бе организирана **промоцията на сборника “Автономията живот”**, осъществен от служители на Агенцията. В него са поместени интервюта с 23 бележити българи от чужбина като Юри Буков, Джон Паница, Стефан Груев, Илия Делев, Данаил Дамов, Борис Рубашкин, Милчо Левиев, Димитър Гочев, Евгени Силянов и т.н.

5. Осъществена бе и **премиерата на сборника “Банатски български фолклор”** от нашия сънародник от Банат, Румъния Карол Иванчов. Това е един фундаментален труд, в който е отразено на павликянския български диалект богатството от вярвания, обичаи, ритуали и традиции на българската общност там.

IV. ИЗДАТЕЛСКА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ

Периодичното издание на АБЧ списание “Ек” продължи да излиза и през тази година. Основен проблем се оказа набирането на извънбюджетни средства (републиканския бюджет още не беше приет). Защитен бе проект за участие в “Отворена програма – представяне на българската култура” на фондация “Отворено общество”, която предостави на Агенцията 2000 \$. Това позволи издаването на общо 4 книжки за 1997 г., подпомогнато и от перото в отпуснатия на АБЧ бюджет. Списанието затвърди позициите си сред българските общности и се радва на подкрепата на видни наши сънародници в странство. В експериментален период е излъчването на електронен вариант на списание “Ек” в ИНТЕРНЕТ. Има информация, че този вариант е едно от първите по рода си списания с културен профил на кирилица от България, което се разпространява в тази световна комуникационна система.

По ИНТЕРНЕТ се излъчва и **гвуседмичното издание на кирилица на Агенцията, вестник “България днес”**. За него вече има 20 положителни отзива от цял свят. На фона на

десетината български издания в ИНТЕРНЕТ, нашият вестник има свое погобавашо място. В него се помещават актуални материали и информация за живота у нас – в политиката, икономиката, културата, спорта. Излъчването става с помощта на г-р Живко Колчев, българин от Кемпбел, Калифорния, САЩ.

По ИНТЕРНЕТ се експериментират също образователни курсове за българските народни празници и обичаи, българската кухня и т.н. Чрез тази глобална система се поддържа връзка и с наши общности – българските дружества в Отава и Монреал (Канада), Питсбърг и Бостън (САЩ), Канбера (Австралия), Атина (Гърция), Женева (Швейцария), Симферопол (Украйна), и с отделни българи – Любов Фортунова – Вашингтон (САЩ), проф. Иван Иванов – Ню Йорк (САЩ), български специализанти в университета в Тулуза (Франция), български научни работници в Сапоро (Япония), Буенос Айрес (Аржентина) и др.

Изданията на Агенцията са и трибуна за нашите сънародници, на страниците на които те помещават свои мнения, оценки, материали.

Агенцията поддържа добри контакти и с някои издания на българските общности като: "Наша глас", Банат, Румъния, "Българска зорница", Букурещ, Румъния, "Роген край", Одеса, Украйна, "Родно слово", Кишинев, Молдова, "Хемус", Будапеща, Унгария, "Македонска трибуна", Форт Уейн, щата Индиана, САЩ, "Български културни вестни", Ла Плата, Аржентина, както и с редица радио и телевизионни издания в Украйна, Молдова, САЩ, Канада, Австралия и т.н. **Липсата на сателитен радио и телевизионен канал** силно затруднява информационната ни дейност за българите от чужбина. Разполагаме с информация, че България е една от последните страни в Европа без такава спътникова връзка.

В Агенцията е създадена и се поддържа база данни за българите в чужбина. В нея са включени имената, адресите, някои характеристики и друга информация, която позволява обработване (сортиране, филтриране и др.) на данните. До момента са въведени всички имена и адреси, които са постъпили от създаването на АБЧ през 1993 г. до днес (1605 физически лица и 131 организации). Числото не е голямо, но трябва да се има предвид, че в Агенцията нямаше досега никаква информация. Освен това нашите сънародници в чужбина много нестеливо и избирателно и може би с основание дават своите частни адреси. През лятото на 1997 г. по неформални канали АБЧ успя да намери адресите на бившия Комитет за българите в чужбина, в които има около 20000 имена и адреси на българи от чужбина. Тези списъци обаче са отпреди 20 години и вероятно не са актуални. Търсят се начини за актуализирането им и чрез ИНТЕРНЕТ. Все пак около 2200 от тях са въведени в информационния масив на АБЧ.

Независимо от това дейността в това направление е недостатъчна и независимо от обективните пречки е необходимо рязко да се засили работата по набирането и картотекирането на данни за българите от чужбина.

Натрупаният опит, наблюденията и контактите дават основание да се смята, че **бавно и внимателно се възвръща доверието на нашите сънародници в странство към България и нейните институции** и те дозирано възстановяват своите връзки с първородната си.

V. ВРЪЗКИ С БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩНОСТИ В ЧУЖБИНА

Външните българи са обединени в около **130 дружества, землячества, клубове, асоциации, църковни общини**. Те водят организационен живот, устройват курсове за

изучаване на българския език и история, създават неделни училища, формират фолклорни групи, уреждат празници, фестивали, изложби. Издават също така и вестници, бюлетини, списания, осъществяват радио и телевизионни предавания.

През отчетния период **АБЧ увеличи връзките си с българи от чужбина**, включително и с тези, които пребивават в България. Агенцията съдейства за уреждането на редица техни въпроси, свързани със статута им по отношение на българската държава, социални, икономически, правни, трудови, пенсионни, граждански, семейни и други проблеми. Особено много са случаите на съдействие за получаването на българско гражданство, за уреждане пребиваването им в страната. Такава помощ бе оказана на българи от Македония, Западните покрайнини, СР Югославия, Албания, Румъния, Гърция, Кипър, Германия, Израел.

АБЧ бе посетена през 1997 г. от Стефан Груев, САЩ, Джон (Димитър) Паница, архим. проф. Георги Елдъров, Рим, Борис Рубашкин, Залцбург, Илия Делев, Бразилия, г-р Васко Иванов, Лондон, Николай Тошков, Женева, г-р Райко Чочев, Хановер, Антон Чипев, Отава, Багряна Беланже, Отава, г-р Панайот Панайотов, Ванкувър, Лили Анев, Уругвай, Люба Кирова, Швейцария, Оскар Шпраниц (председател на немско-българското дружество в Дармшат), Фьодор Каражеков, Одеса, Украйна, Радослав Косовски, Мюнхен, Методи Димов и Чавдар Вѝтев, Белгия, Кристина Стоянова, Монреал, Иван Николов, Западните покрайнини, г-р Васил Енчев, САЩ, Лиляна Петрова-Боане, Франция, Мими Дичева, Австрия, Анани Кръстев, САЩ, Александър Костадинов, Финландия, Карол Иванчов, Румъния, Николай Червенков, Молдова, делегация на Българското републиканско самоуправление в Унгария начело с председателя г-р Тошо Дончев, Ружка Николова, Аржентина, Димитър Краев, Виена, представители на дружествата в Прага, Голо бърдо, Албания и Ларнака, Кипър. проф. Лазарин Лазаров, САЩ, г-р Дими Димов, Словакия, Любинка Карпович, Хърватска, и много други.

АБЧ предостави безвъзмездно от своя фонд и от дарения от други организации на българските общности и на отделни българи стотици книги, художествена и учебна литература, справочници, речници, аудио и видео касети компакт дискове в СР Югославия, Молдова, Украйна, Румъния, Полша, Чехия, Унгария, Хърватска, Германия, САЩ, Канада, Аржентина, Австралия.

VI. НОРМАТИВНА ОСНОВА

Анализът на проблемите, свързани с политиката за българите в чужбина показват, че формулираните в досегашния статут (ПМС № 180 и ПМС № 250 от 1992 г) права и задължения **възлагат на Агенцията някои неприсъщи функции и ѝ пречат да изпълнява своето предназначение**. То се обуславя и от обстоятелството, че напоследък настъпиха сериозни политически, социални и икономически промени у нас. Ето защо Агенцията **направи предложение за изменение и допълнение на нормативната уредба** до ресорния заместник министър-председател, което бе съгласувано и подкрепено от Министерството на външните работи, Министерството на културата, Министерството на правосъдието и правната евроинтеграция, Министерството на труда и социалната политика, Съвета по законодателството. Въз основа на него се предвижда и **въвеждането на нова структура и намаление на числения състав на Агенцията** като за целта бяха разработени нови функционални и длъжностни характеристики. Тъй като междуременно се пристъпи към цялостна реформа на централната изпълнителна власт – проекта за закон за устройство на държавната администрация (ЗУДА) и нейното хармонизиране с европейските структури,

засега не е ясно мястото и рангът на Агенцията в новите условия.

Действащото законодателство и подзаконовите актове, които се отнасят до българите в чужбина, са недостатъчни или остарели. Във връзка с това Агенцията информира официално през месец юни т.г. Министерския съвет за:

– подготвения **проект за закон за българите в чужбина**, който е внесен в Съвета по законодателство при МППЕ. Би могло да се обсъди още веднъж **необходимостта от приемането на закон, тъй като, има информация, че отделни народни представители от мнозинството и малцинството се готвят да внесат такъв законодателен акт;**

– **наложително е да се измени или по-скоро разработи нов закон за българското гражданство**, в който да има ясни и изчерпателни разпоредби за облекчен ред и по-кратки срокове за придобиване на българско гражданство по произход от лица, родени в страната или чужбина от поне един родител български гражданин или от българска народност. Сега действащия закон е от 1968 г.

ПРЕДЛОЖЕНИЯ:

1. Да се изясни мястото, статута и рангът на АБЧ в системата на централната изпълнителна власт.
2. Да се съдейства за скорошното приемане на нов закон за българското гражданство.
3. Да се изясни проблемът свързан с проекта за закон за българите в чужбина.
4. Да се реши нормативно проблемът със завръщащите се трайно у нас лица от българска народност от чужбина.
5. Да се направи необходимото от компетентните ведомства за създаване на сателитен радио и телевизионен канал.

Уважаеми господин Президент,

Изразявам убеждението си, че новата гържавна политика спрямо нашите сънародници в чужбина ще се осъществи само със съчетаните усилия на различните по компетенция и степен гържавни органи. Нейното реализиране ще допринесе за запазването и развитието на културната и националната идентичност на българите извън страната, за гуховното им приобщаване към първородината, за създаване на позитивен образ и доверие към България.

Проф. г-р Вера Мутафчиева

Председател